

Vieno partnerio smurtas prieš kitą vienareikšmiškai neigiamai paveikia visus šeimos narius, o, ypačiai, vaikus. „Vaikui, matančiam mušamą mamą, kyla labai daug neigiamų išgyvenimų, su kuriais vienam susitvarkyti gali būti labai sudėtinga. Didžiulė baimė, nesaugumas, neužtikrintumas dėl situacijos vaikui sukelia pyktį, bejėgiškumo ir beviltiškumo jausmus“, – sako Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos psichologė Jūratė Marcinkevičienė.

Smurtas prieš vieną iš tėvų laikomas smurtu ir prieš vaiką

„Dažniausiai šalia fizinio smurto būna naudojamas ir psichologinis, kuriuo smurtautojas bando dar labiau įbauginti savo partnerį. Vienos pusės jaučiama baimė prarasti vaikus, jei bus paliktas smurtaujantis gyvenimo partneris, dažnu atveju būna ne pačios aukos mintys, bet smurtautojo įteigta nuomonė. Tais atvejais, kai vienas iš tėvų smurtauja prieš kitą vaikų akivaizdoje, tai yra laikoma smurtu ir prieš vaiką. Tokiais atvejais Tarnyba motyvuoja nukentėjusį suaugusį asmenį kreiptis pagalbos, informuoja, kur ją gali gauti, esant reikalui, bendradarbiauja su institucijomis bei organizacijomis“, – sako Tarnybos psichologė.

J. Marcinkevičienė atkreipia dėmesį, kad vaikai nėra pajėgūs savarankiškai priimti sprendimų panašiose situacijose, o jų saugumą turi užtikrinti tėvai: „Neretai iš mamų tenka girdėti, kad „vyras tik mane muša, vaikų neliečia, juos labai myli“. Reikia pripažinti, kad vaikui matomas smurtas šeimoje saugumo neužtikrina. Būna situacijų, kuomet vienas iš tėvų ilgą laiką kenčia ir nesikreipia pagalbos, tačiau apie matomą smurtą pradeda kalbėti vaikai – jiems tai yra be galo skausmingi išgyvenimai, kurie juos slegia ir tokiu būdu bando ieškoti pagalbos“.

Vaikai palūžta psichologiškai

Psichologė, dirbanti su šeimomis, pastebi, kad vaikai, augdami smurtaujančioje aplinkoje, patys išmoksta agresyvaus elgesio: „Jie neturi pakankamai įgūdžių konstruktyviai įveikti kilusius sunkumus, suvaldyti kylančias neigiamas emocijas, todėl agresiją gali pradėti naudoti įvairiose situacijose (darželyje, mokykloje, kieme). Vaikai, gyvendami smurtaujančioje aplinkoje, patiria didžiulį chaosą, nesaugumo, baimės jausmus“.

Pasak J. Marcinkevičienės, būna atvejų, kuomet šeimoje matomas smurtas lieka paslaptimi, kurią vaikas privalo saugoti. Ilgainiui ši neigiama patirtis vaikui gali pasireikšti padidėjusiu nerimastingumu, polinkiu į depresiją, savęs nuvertinimu, negebėjimu konstruktyviai spręsti konfliktines situacijas, gali būti sunkumų kuriant ilgalaikius santykius su partneriu.

Paklausta, kaip jaučiasi vaikas, negalintis apginti savo mušamos mamos ar tėčio, psichologė

sako, kad visų pirmiausia vaikas tokioje situacijoje pats jaučiasi nesaugiai, bijo. Baimė atsiranda ne tik dėl mušamo iš tėvų, bet ir dėl savęs bei kitų šeimos narių. „Pasitaiko atveju, kuomet vaikas, pavyzdžiui, gindamas mamą, pats būna sužeidžiamas smurtautojo. Tokiu atveju vaiko viduje gali persipinti daugybė emocijų, t. y. nesaugumas, baimė, pyktis, bejėgiškumas, beviltiškumas ir kt. Tai yra pirmos reakcijos į situaciją, tačiau eigoje gali atsirasti ir kitų pasekmių, pavyzdžiui, suprastėjusi miego kokybė, sumažėjęs apetitas, nenoras būti namuose arba atvirkščiai – baimė palikti tokią mamą, padažnėję konfliktai su aplinkiniais, suprastėję mokymosi rezultatai“, – pastebi J. Marcinkevičienė.

Psichologinis smurtas pernelyg sumenkinamas

Pasak psichologės, smurtą naudoja tiek vyrai, tiek moterys. Dažniausia, oficialiai fiksuojama smurto rūšis yra fizinis smurtas: „Deja, bet psichologinis smurtas kol kas nėra visuomenei plačiai žinomas ir teismų praktikoje dar nėra dažnas reiškiny, tačiau tai nereiškia, kad psichologinis smurtas daro mažesnę žalą. Dažnai psichologinio smurto tiesiog nepavyksta įrodyti ir asmens patraukti baudžiamojon atsakomybėn, todėl faktiškai laikoma, kad asmuo ir nesmurtavo“.

Iš savo darbo praktikos Tarnybos psichologė pastebi, kad psichologinis smurtas dažnu atveju yra ne tik neatpažįstamas, bet ir sumenkinamas. „Kartais tenka susidurti su situacijomis, kuomet šeimos nariai (arba vienas iš jų) tarpusavio bendravime naudoja nemažai pašaipių, žeminančių pasisakymų. Būna atveju, kuomet toks bendravimas pamažu tampa „normalus“ ir asmuo teigia, kad nekreipia dėmesio į girdimą kritiką, pašaiptas pastabas, įvairius gąsdinimus ir pan. Tokiu būdu auka bando sumenkinti esamą situaciją, linkusi slopinti bei kitiems neatskleisti savo jausmų“, – sako J. Marcinkevičienė ir dar kartą pabrėžia, kad suaugusieji turi prisiminti, jog visas suaugusiųjų reakcijas mato vaikai. Jiems matant mušamą vieną iš tėvų, formuojasi netinkamo elgesio normos, šeimos modelis. Vaiko viduje esantys neigiami išgyvenimai stipriai veikia jų raidą, psichinę sveikatą.

Vaiko teisių gynėjai tenka matyti, kad vaikai linkę arba nusišalinti nuo matomos situacijos, arba į ją aktyviai įsitraukti. Tenka girdėti, kad vaikai naudoja tuos pačius žodžius, kalbėdami su tėvu, kuriuos girdi iš mamos ir atvirkščiai, t. y. perima agresyvaus bendravimo modelį. Būna atveju, kuomet vaikai savo išgyvenimus laiko viduje ir stengiasi laikytis kiek įmanoma atokiau nuo konfliktinių situacijų (užsitarę kambaryje garsiai klausosi muzikos ir pan.).

Dirbdama su šeimomis psichologė rečiau susiduria su moters naudojamu fiziniu smurtu vyro atžvilgiu ir retais atvejais vyrai įvardina jaučiantys psichologinį smurtą iš savo partnerės. Vyrai dažniausiai kalba apie partnerės „nepakenčiamą elgesį“ ir pan. „Vyrai nėra linkę kalbėti apie savo jausmus bei išgyvenimus įvairiose situacijose, daugelį dalykų linkę nutylėti,

„pasilikti sau“. Yra tekę su tėčiu kalbėtis apie tą pačią situaciją iš vaiko perspektyvos. Pastebėjau, kad tik tada pasikeitė jo matymo kampas ir jis atviriau pradėjo kalbėti apie jį skaudinantį partnerės elgesį, dažnai girdimus įžeidinėjimus bei žeminančius pasakymus“, – sako psichologė.

J.Marcinkevičienė primena, kas yra psichologinis smurtas: tai yra kito žeminimas, gėdinimas, gąsdinimas, kritikavimas (atskirai arba prie kitų žmonių); atskyrimas nuo draugų ir šeimos (t. y. visiškas draudimas arba siekis apriboti bendravimą su kitais); aukos kaltinimas dėl smurtautojo veiksmų ar savijautos (pvz. „tu mane išprovokavai“, „pati kalta“), aukai bandoma įteigti, kad viena ji nieko neverta, o taip pat auka priverčiama pajusti, kad nepavyks nutraukti santykių su smurtautoju.

Norint apsaugoti savo vaikus, būtina apsaugoti save

„Pirmos smurto apraiškos šeimoje rodo, kad situacija yra įtempta. Jei bet kuris iš tėvų santykiuose jaučiasi įžeistas ar pažemintas savo partnerio, būtina tarpusavyje pasikalbėti apie kylančius jausmus, – pataria psichologė, – Kuomet šeimoje dėl vyraujančio smurto iškyla pavojus sveikatai ar gyvybei, pagalba iš išorės yra būtina. Dažnu atveju, ypač moteris, vengia apie patiriamą smurtą pasakoti kitiems, tačiau pokalbis su patikimu žmogumi gali padėti ieškoti išeičių iš esamos situacijos“.

J.Marcinkevičienė atkreipia dėmesį, kad kiekvienam tėčiui ir mamai verta prisiminti, kad vaikai mokosi akimis, ne ausimis: „Mes savo elgesiu mokome vaikus, tad kaip elgiasi tėvai – tikėtina, kad taip elgsis ir vaikai“.

